

Vålers nye Rensch-orgel

Den nye kirken i Våler krever et orgel utformet i tidstypisk design. Orgelprosjektet i Våler kirke viser at en moderne fasadeutforming kan overføres til et så tradisjonelt instrument som et orgel. Phillipp Emanuel Rensch (sivilarkitekt og orgelbyggmester) som er kjent for sine moderne fasadeutforminger, har lyktes i å tilpasse sitt opprinnelige forslag til utformingen av orgelet til dets endelige plassering i Våler nye kirke. Dette var forbundet med en omfattende og intensiv arbeidsprosess mellom orgelbyggere, kunst- og orgelkomité så vel som arkitekt Espen Surnevik, kunstner Espen Dietrichson og andre ikke navngitte personer. Det alltid gode og løsningsorienterte samarbeidet er nå realisert i dette orgelet som allerede har høstet anerkjennelse.

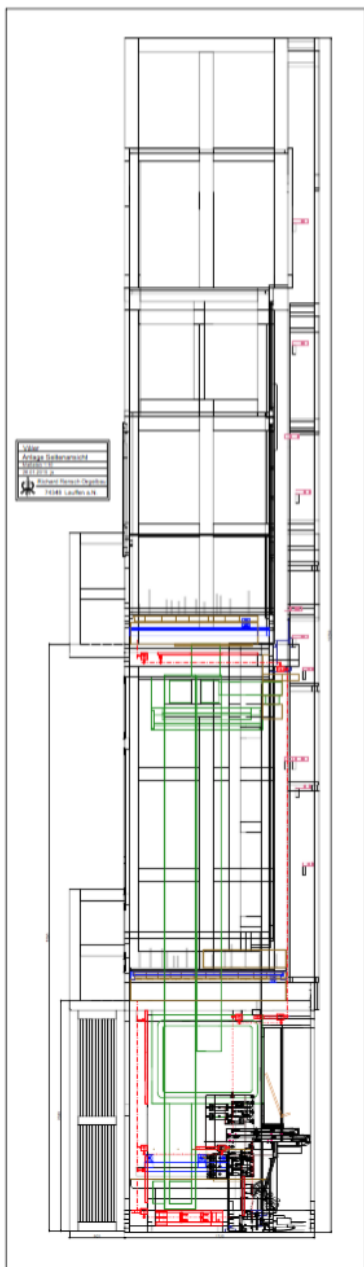
Orgelet er bygget opp etter klassiske prinsipper. Orgelhuset er en selvberende konstruksjon i massiv bjørk. I orgelets sokkel finnes spillepulten som er skjøvet inn i underhuset. Spillepultsinteriøret er bygget i massivt nøtetre, klaviaturbakkene og registertrekkene i ibenholt og manultastene av nøye utvalgte materialer i bein. Spillepultsnisjen kan lukkes og låses med hengslede dører av bjørk. Videre er all mekanikk og elektronikken til registratures setzeranlegg, vindforsyningen til Hovedverk og Storpedal og vifte plassert i underhuset. Over spillepulten står pipene til Hovedverk og Kleinpedal plassert på samme høyde. Over dette er Svellverket med 40 mm tykke vegger og en svellfront som kan åpnes nesten 90° for å optimere lydstyrkedynamikken plassert. Til venstre, bevisst tilbaketrasket, er pipene fra Storpedal plassert. Orgelets front prydes av piper fra Principalbass 16', Octavbass 8' i tillegg til Zimbelstjernen. Orgelet har totalt 1888 "klangskapere", satt sammen av 1862 piper, 20 rørklokker og 6 Zimbelklokkeskall. For å styre samtlige toner og register har organisten 146 taster, 38 registertrekk og 10 videre betjeningselementer til rådighet. Organistens arbeid støttes av et elektronisk (computerprogramerbart) setzeranlegg. Tonene spilles rent mekanisk med hender og føtter. Sammenlagt har tonetrakturet en total lengde på ca. 994 meter. Den minste pipen er kun få millimeter lang, den lengste 6800 millimeter inkludert fot. Orgelets totale vekt er på rundt 8 tonn. I tillegg til bjørk er eik, gran, furu, nøtetre, ibenholt, linn, hvit- og

rødbøk benyttet i orgelet, alt etter bruksområde. Totalt er det brukt 15 kubikkmeter trevirke i instrumentet.

Med disse tallene i minnet blir det tydelig, at et orgels kvalitet ved siden av de klanglige egenskapene og den håndverksmessige utførelsen også må måles i dets spillbarhet. Her kommer vår gjennom utallige tester og tekniske studier til fingerspissene gjennomtenkte konstruksjon av instrumenter i denne størrelsesorden kombinert med det på høyeste håndverksmessige nivå utførte arbeid til sin fulle rett. Med nøye utvalgte, tettvokste treabstrakter, trevinkler slarkfritt montert med gjennomgående akser og riktig dimensjonerte treveller kombinert med eksakt utregnet oversetning i spilleanlegget oppnår vi vårt etterstrebede mål: et elegant, raskt repeterende traktur som det er en glede å spille på.

Orgelets klanglige konsept er i første rekke utviklet for å tilfredstille dagens ønske om å tilby god og variert musikk til gudstjeneste. Et annet sentralt mål har vært å skape muligheter for riktig gjengivelse av Bachs orgelverk. Og sist, men ikke minst viktig skulle orgelet bygges i tradisjonen vårt verksted representerer: med et mangfold av grunnstemmer, med deres mangfold av kombinasjonsmuligheter som danner et godt grunnlag for gjengivelse av orgelverk fra romantikken. Begge manualverk og pedalverket har komplett principalpyramide og er således alle selvstendige og godt avstemt til plenum.

Hovedverkets pinciplrekke fra Principal 8' via Octave 4', Quinte 2 2/3' og den over dette, den strålende Mixturen orienterer seg etter klassiske bygge- og mensureringsmåter og danner det klanglige midtpunktet, orgelets ryggrad. Støttet av Bourdon 16's dype klangbasis tilsvarer denne registreringen (Bachs) "Organo Pleno". Fundamentet blir forsterket gjennom fløytestemmene Flûte harmonique 8'. – et overblåsende og som følge av dette intensivt klingende register-, Gedeckt 8' og Spitzflöte 4', som både overtar solistiske og ledsagende oppgaver. Videre forsterker de koret av grunnstemmer. Viola da Gamba 8' og Trompete 8' kompletterer på den ene siden "Organo Pleno", men er også godt egnet for solistisk Cantus-firmus spill. Det musikalske spenn det nye orgelet rommer (fra Barokken til Romantikken), blir tydelig når man for eksempel registrerer Viola da Gamba 8' og Quinte 2 2/3' og til sammenligning spiller Viola da Gamba 8' sammen med Gedeckt 8' (klinger nesten som en gjennomslående klarinett).

Svellverkets Principaler er mer romantiske, Mixturen ligger dypere og klinger mykt med et sart "stryk". Rohrflöte 8' er den labiale solostemmen. passende fløytestemme i 4'-leiet er den i diskant overblåsende –som Flûte harmonique 8' i HV intensivt klingende-Traversflöte 4'. Strykeregisterne i svellverket er Salicional 8' og den såkalte

"Himmelske stemmen" Voix céleste, svevende stemt til Salicional, noe som skaper en "sfærisk" klang. Alikvotstemmene Nasard 2 2/3' og Terz 1 3/5' gir på den ene siden farge til den samlede klangen i andre manual, og på den andre siden kan de være med på å danne en Echo-Cornett, eller i solistisk sammenheng. Uunnværlig for et sveilverk er de to tungestemmene Trompette harmonique 8' og Oboe 8'. De spiller ikke bare i sveilverkets plenumsklang den viktigste rollen, men fyller også solistiske funksjoner. Videre gir sveilverkets tremulant rolig stykkes soloregistreringer en spesiell klanglig karakter.

Pedalets klang bygges opp rundt Principalbass 16' som til dels står i fasaden, utvides med Octavbass 8' og Choralbass 4'. Til ledsaging og for klanglig fundament står Subbass 16' og Gedacktbas 8'. Den dype klangen fra Posaunenbass 16' som lar en Bass-Cantus-Firmus klinge virkningsfullt og som danner en sikker basis for orgelets samlede klang kompletteres med Trompetbass 8'.

Klangpaletten utvides videre med subkoppel som ved siden av "normalkoplene" lar Sveilverket koples en oktav dypere til Hovedverket for å oppnå kraftfull klang. Videre et såkalt Cantus-Firmus koppel til pedal, der Sveilverket kan spilles én oktav høyere (4').

På denne måten får orgelet et vidt klanglig spekter som ikke bare bygger på historiske forbilder, men som orienterer seg til kravene fra viktige musikalske epoker.

Gjennom hele prosessen til ferdigstillingen har orgelkonsulent Hans Jacob Tronshaug ledsaget og gitt råd til både oss og menighet. I løpet av produksjonstiden har han besøkt vårt verksted i Tyskland ved flere anledninger, og også i løpet av oppstilling og intonasjon i kirken. For dette vil vi her takke ham hjertelig.

Kantor Arne Moseng fortjener likeledes en spesiell takk. Gjennom hans personlige engasjement er dette verket blitt mulig. I montasje- og intonasjonstiden besøkte han oss flere ganger daglig og var til enhver tid tilgjengelig for råd og hjelp.

Det er selvfølgelig også mange andre fra Våler menighet som har muliggjort og ledsaget vårt arbeid. Disse fortjener en stor takk. Vi ønsker spesielt å takke vår kontakt kirkeverge Marit Helene Kilen og byggeleder Harry Vinje.

7748 arbeidstimer, fra planlegging til ferdigstilling, var nødvendig for å realisere det nye orgelet. I prosessen har våre medarbeidere jobbet med stort engasjement og høyeste presisjon. Det var for meg spesielt moro å få virkeliggjøre vårt første prosjekt i Norge sammen med min svoger Marius Lyngø (selvstendig orgelbygger i Sellebakk, utdanning fra Rensch Orgelbau, Tyskland). Ikke bare for det praktiske samarbeidet i forbindelse med montasjen i Våler, men også særlig for hans stadige rådgivning, oversettelser, koordinasjonsarbeid og besøk i vårt verksted i byggeperioden. Vi uttrykker dette sted en stor takk, og håper at vi sammen kan bygge mange orgler.

Med dette ønsker vi Våler menighet mye glede og gode opplevelser med det ferdigstilte instrumentet.

Philipp Dominik Nessling

Medarbeidere på det nye Rensch-Orgelet til Våler nye kirke:
TOBIAS BAECKE – MATTHIAS BÖHLER – INGRID GEIST – VID KALEBIC –
MARIUS LYNGØ – BRIGITTE MAYR – MICHAEL METZEN – ESTHER
NESSLING – PHILIPP DOMINIK NESSLING – CHRISTHARD RENSCH – KEVIN
REUPSCH – JÜRGEN SCHREIBER – MATTHIAS SEREDSUS – JONAS SPOHN –
DALIBOR TRIFUNOV – FLORIAN WENZEL – ERWIN WÖLK –

HAUPTWERK (I. Manual)	C-a3	SCHWELLWERK (II. Manual)	C-a3	PEDAL	C-f1
1. Bourdon	16'	12. Geigenprincipal	8'	25. Principalbass	16'
2. Principal	8'	13. Rohrflöte	8'	26. Subbass	16'
3. Flute harmononique	8'	14. Salicional	8'	27. Octavbass	8'
4. Gedeckt	8'	15. Vox coelestis ab c°	8'	28. Gedecktbas	8'
5. Viola da Gamba	8'	16. Fugara	4'	29. Choralbass	4'
6. Octave	4'	17. Traversflöte	4'	30. Posaunenbass	16'
7. Spitzflöte	4'	18. Nasard	2 2/3'	31. Trompetbass	8'
8. Quinte	2 2/3'	19. Octavin	2'		
9. Octave	2'	20. Terz	1 3/5'		
10. Mixtur IV	1 1/3'	21. Mixtur IV	2'	KOPPELN:	
11. Trompete	8'	22. Trompette harmonique	8'	II/I, II16'/I,	
		23. Oboe	8'	I/P, II/P, II4'/P	
		24. Röhrenglockenspiel --Tremulant--		ZIMBELSTERN	